

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 12 december 2014

Mål nr

T 2674-13

KLAGANDE

1. Onninen AB, 556371-9474

Box 1602

701 16 Örebro

2. PI Finans AB, 556769-1174

Lärkstigen 5

255 91 Helsingborg

Ombud för 1 och 2: P-IK

MOTPART

IW

Ombud: Advokat JB

SAKEN

Styrelseledamots ansvar för aktiebolags förpliktelser

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2013-04-23 i mål T 4430-11

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Onninen AB ska ersätta IW för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 8 156 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom.

PI Finans AB ska ersätta IW för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 8 156 kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Onninen AB och PI Finans AB har var för sig yrkat bifall till sitt käromål, dvs. att Högsta domstolen ska förplikta IW att betala till Onninen AB 29 034 kr jämte viss ränta och till PI Finans AB 80 613 kr jämte viss ränta.

Onninen AB och PI Finans AB har vidare yrkat att Högsta domstolen ska dels befria dem från skyldighet att ersätta IWs rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten, dels tillerkänna bolagen ersättning för egna rättegångskostnader i dessa instanser med där yrkade belopp.

IW har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. IW var ensam ordinarie styrelseledamot i Vegagatans Blomsterhandel AB. Samtliga aktier ägdes av hennes far. Den 6 juni 2000 såldes bolagets tillgångar och verksamheten upphörde. Bolagets eget kapital understeg den 31 augusti samma år hälften av det registrerade aktiekapitalet. Styrelsen upprättade emellertid inte någon kontrollbalansräkning. Bolaget var vilande till den 8 december 2003 då IWs far sålde samtliga aktier i bolaget för 500 kr till MP, som företrädde Malmö konsult- och bokföringsbyrå KB. Samma dag förvärvade CP aktierna och han utgjorde därefter, sedan IW lämnat styrelsen, bolagets enda ordinarie styrelseledamot. Bolagets firma och verksamhet ändrades.

2. Under februari – april 2004, dvs. efter IWs utträde ur styrelsen, beställde bolaget vissa varor av Onninen AB och ett annat företag, vars fordran senare överläts till PI Finans AB. Aktiekapitalet hade inte återställts när bolaget försattes i konkurs den 23 februari 2005. Onninen AB och PI Finans AB fick aldrig betalt för sina varor och erhöll inte heller någon utdelning i konkursen.

Frågan i målet

3. Målet gäller tillämpningen av de aktiebolagsrättsliga kapitalbristreglerna, närmare bestämt i vilken utsträckning en styrelseledamot, som utträtt ur styrelsen sedan skyldighet att upprätta kontrollbalansräkning har uppkommit, har ett personligt betalningsansvar för bolagets skulder som uppkommer efter utträdet.

Den rättsliga regleringen

4. De i målet relevanta bestämmelserna finns i den tidigare aktiebolagslagen (1975:1385). De innebär bl.a. följande. När det finns skäl att anta att bolagets eget kapital understiger hälften av det registrerade aktiekapitalet, ska styrelsen genast upprätta och låta bolagets revisor granska en kontrollbalansräkning. Om styrelsen underlåter det, svarar styrelsens ledamöter solidariskt för de förpliktelser som uppkommer för bolaget under den tid som underlåtenheten består (ansvarsperioden). Ansvaret gäller inte för den som visar att han eller hon inte har varit försumlig. (Se 13 kap. 12 och 17 §§ i 1975 års aktiebolagslag, jfr 13 kap. 19 § om ansvarsperiodens slut; motsvarande bestämmelser i 2005 års aktiebolagslag, 2005:551, finns i 25 kap. 13, 18 och 20 §§, jfr prop. 2004/05:85 s. 872, 874 och 875.)

5. Syftet med reglerna är att skydda bolagets borgenärer och att ge aktieägarna rådrom för lämpliga åtgärder i ett underkapitaliserat bolag (se prop. 2000/01:150 s. 34 och 35). Det medansvar för en styrelseledamot som följer av regleringen utgör ett påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver (se a. prop. s. 43 och 44).

6. Det personliga betalningsansvaret för avgående respektive tillträdande styrelseledamöter har berörts i lagmotiven. Det konstaterades att rättsläget var oklart men att frågan borde bedömas med beaktande av ledamotens agerande i det enskilda fallet. Frågan överlämnades till rättstillämpningen eftersom en lagreglering skulle riskera att bli alltför stelbent. (A. prop. s. 44.)

Medansvarsprövningen ska göras i två led

7. Vid bedömningen av om en styrelseledamot har ett medansvar ska först prövas om det finns objektiva förutsättningar för det, dvs. huruvida en ansvarsperiod löpte vid tiden för uppkomsten av de förpliktelser för vilka medansvar påstås. Om så är fallet blir det andra ledet tillämpligt, som innebär att det ankommer på den som anspråket riktas mot att visa att han eller hon inte har varit försumlig. (NJA 2009 s. 210 och NJA 2012 s. 858 p. 7.)

En avgående styrelseledamots ansvar

8. Det är inte uttryckligen reglerat i kapitalbristreglerna vad som gäller i ansvarshänseende för den som avgår som styrelseledamot. Lagtexten ger emellertid inte stöd för att den enskilde styrelseledamotens ansvar i och med utträdet automatiskt skulle upphöra för förpliktelser som uppkommer därefter. En sådan ordning skulle även stå i strid med lagens syfte.

9. Med utgångspunkt i regelsystemets konstruktion måste ordningen vara att när en ansvarsperiod löper föreligger det en ansvarsgrund som träffar även styrelseledamöter som avgår under perioden. Detta gäller också förpliktelser som uppkommer efter avgången, om det inte finns någon grund för ansvarsfrihet för styrelseledamoten.

Ansvarsfrihet

10. De krav som kan ställas på en avgående styrelseledamot för att det ska anses att denne inte har varit försumlig är normalt att ledamoten själv har försökt åstadkomma vad som åligger styrelsen. Här kan, i bolag med flera styrelseledamöter, t.ex. en reservation mot ett styrelsebeslut visa på sådana försök. Om det finns särskilda skäl för avgång och inaktivitet hos den enskilde styrelseledamoten, såsom allvarlig sjukdom, bör även detta beroende på

omständigheterna kunna påverka försumlighetsprövningen. (Jfr prop. 2000/01:150 s. 44 samt bl.a. Stefan Lindskog, Kapitalbrist i aktiebolag, 2008, s. 157 och Erik Nerep & Per Samuelsson, Aktiebolagslagen – en lagkommentar Kapitel 23–32, 2 uppl. 2009, s. 267.)

11. Det är alltså i stor utsträckning fråga om fall där en enskild styrelseledamot trots adekvata åtgärder eller på grund av sjukdom inte har kunnat driva igenom det föreskrivna handlingsmönstret. I de fallen kan den fortsatta verksamheten i ett underkapitaliserat bolag inte tillskrivas den ledamotens försummelse. Ett fortlöpande personligt ansvar för de skulder som uppkommer genom verksamheten framstår då inte som befogat eller som ett meningsfullt påtryckningsmedel mot ledamoten. Det bör i en sådan situation också finnas en möjlighet för ledamoten att för egen del få ett definitivt slut på medansvaret för framdeles uppkommande förpliktelser genom att träda ut ur styrelsen.

12. Medansvaret bör emellertid kunna upphöra genom ett utträde ur styrelsen också i andra situationer. Här är det då fråga om situationer – till skillnad från de nyss berörda – där den enskilde ledamoten väljer att lämna styrelsen, trots att han eller hon kan ha andra handlingsalternativ genom att stanna kvar som styrelseledamot och arbeta för att lagens regler följs. Det bör då krävas att det visas att ledamoten med visst fog har kunnat räkna med att styrelsens åligganden kommer att uppfyllas utan dröjsmål efter utträdet. Ledamoten måste ha något stöd för sin bedömning att rättelse utan dröjsmål kommer att ske. I så fall bör medansvaret för framdeles uppkommande förpliktelser anses upphöra för den ledamoten i och med utträdet, även om det senare skulle visa sig att en rättelse rent faktiskt inte kom till stånd.

13. Det förhållandet att det ankommer på den som anspråket riktas mot att visa att han eller hon inte har varit försumlig innebär inte en presumtion för försumlighet i den nu angivna meningen. Det betyder i stället att den berörde styrelseledamoten har att bevisa de omständigheter som åberopas till stöd för

att han eller hon inte har varit försumlig. Beroende på omständigheterna kan en mindre eller större bevislättning föreligga. Vad som är att anse som försumligt vid prövningen av om en enskild styrelseledamot har ett medansvar enligt de aktiebolagsrättsliga kapitalskyddsreglerna ska utgå från ledamotens agerande i det enskilda fallet och med beaktande av den speciella situation som många gånger kan föreligga i dessa sammanhang. En helhetsbedömning av samtliga förhållanden ska göras och avse huruvida den berörde styrelseledamoten på det hela taget har agerat försvarligt. (Se NJA 2012 s. 858 p. 20–22.)

Bedömningen i detta fall

14. Vid tiden för de aktuella fordringarnas uppkomst under februari – april 2004 löpte en ansvarsperiod. IWs avgång från styrelsen den 8 december 2003 medförde inte i sig att hennes ansvar för dessa fordringar upphörde. Det innebär att IW för att undvika personligt betalningsansvar måste visa att hon inte har varit försumlig.

15. Det IW huvudsakligen har åberopat till stöd för att hon inte varit försumlig är att hon vid sin avgång från styrelsen hade fog för att anta att den nya styrelsen skulle iaktta kapitalbristreglerna i aktiebolagslagen innan någon verksamhet skulle startas igen.

16. Av utredningen har framkommit att IW och hennes familj, efter samtal med bolagets revisor, hade fått uppfattningen att åtagandena i bolaget kunde upphöra genom att bolaget antingen gick i konkurs eller såldes. De bestämde sig för att bolaget skulle säljas och IW avgick som styrelseledamot i samband med försäljningen. Detta ledde i förlängningen till att bolaget kunde fortsätta sin existens, trots att det var underkapitaliserat och likvidationspliktigt, och ingå de skuldförhållanden som nu är aktuella.

17. IW hade emellertid kontaktat sin revisor innan bolaget såldes för att få råd om hur hon skulle gå till väga. Av honom fick IW rådet att bolaget endast fick säljas till ett seriöst företag eller en person med särskild kunskap om aktiebolag. Bolaget såldes sedermera till MP, som företrädde Malmö konsult- och bokföringsbyrå KB.

18. Vid försäljningen sammanträffade IW och hennes familj med MP och de upprättade handlingar angående köpet. Hon gjorde klart för honom att bolaget var vilande och att det inte hade några tillgångar eller skulder. MP försäkrade då att han skulle upprätta handlingar och se till att allt gick rätt till innan ny verksamhet skulle startas i bolaget. Det har även framkommit att IWs far gjorde vissa kontroller av MPs kommanditbolag och ansåg sig kunna sälja aktierna. Vid en helhetsbedömning måste IW, i den aktuella situationen, anses ha agerat försvarligt i samband med avgången från styrelsen.

19. Eftersom IW inte har varit försumlig ska hovrättens domslut fastställas. Då Onninen AB och PI Finans AB är förlorande parter i Högsta domstolen ska de ersätta IW för hennes rättegångskostnader. De yrkade beloppen är skäliga.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer, Lena Moore (skiljaktig) och f.d. justitierådet Per Virdesten (referent) samt justitierådet Svante O. Johansson

Föredragande justitiesekreterare: Martin Prosell

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2014-11-12

Mål nr
T 2674-13

SKILJAKTIG MENING

Justitierådet Lena Moore är skiljaktig i fråga om motiveringen och anser att domskälen ska ha följande lydelse från och med punkten 7.

Utgångspunkter för prövningen

Högsta domstolen har i två rättsfall slagit fast att medansvarsprövningen ska göras i två led. Vid bedömningen av huruvida en styrelseledamot har ådragit sig medansvar ska först prövas om det finns objektiva förutsättningar för ett personligt betalningsansvar. Det andra ledet tar sikte på frågan om styrelseledamoten har varit försumlig, varvid det alltså ankommer på styrelseledamoten att visa att han eller hon inte har varit försumlig. (NJA 2009 s. 210 och NJA 2012 s. 858, p. 7.)

Det första ledet tar sikte på frågan om styrelsen har underlåtit att upprätta kontrollbalansräkning och om bolagets egna kapital då faktiskt understeg den kritiska gränsen. En annan fråga som aktualiseras inom ramen för prövningen i det första ledet är om en tidigare styrelseledamot över huvud taget är medansvarig för en förpliktelse som uppkommit i tiden efter hans eller hennes avgång som styrelseledamot. Vad som gäller här är inte reglerat utan frågan har överlämnats till rättstillämpningen varvid ledamotens agerande i det enskilda fallet bör beaktas (se p. 6). Bedömningen får göras med hänsyn till syftet bakom medansvarsregleringen och omständigheterna i det enskilda

Dok.Id 101011

HÖGSTA DOMSTOLEN Riddarhustorget 8	Postadress Box 2066 103 12 Stockholm	Telefon 08-561 666 00 Telefax 08-561 666 86 E-post: hogsta.domstolen@dom.s e www.hogstodomstolen.se	Expeditionstid 08:45-12:00 13:15-15:00
--	--	--	--

fallet. Eftersom det är en prövning i det första ledet, dvs. huruvida en avgången styrelseledamot alls kan göras ansvarig för en senare tillkommen förpliktelse, handlar det inte om att pröva om den avgångna styrelseledamoten har varit försumlig eller inte; den frågan blir aktuell först vid en prövning i det andra ledet.

Det personliga betalningsansvaret för styrelseledamöter är ett påtryckningsmedel för att få styrelsen att följa det handlingsmönster som lagen föreskriver för underkapitaliserade bolag (se p. 5). Den som har utträtt ur styrelsen har inget inflytande över vilka åtgärder bolagets styrelse därefter vidtar, eller inte vidtar, med anledning av kapitalbristen och kan inte förhindra att bolaget ingår nya förpliktelser under ansvarsperioden. En ordning som innebär att den som har avgått ur styrelsen är ansvarig även för förpliktelser som uppkommit för bolaget efter utträdet fyller därmed inte avsedd funktion.

Något stöd för att en avgående styrelseledamot för att undgå betalningsansvar för framtida förpliktelser måste försäkra sig om att bolagets styrelse kommer att fullgöra vad som åligger den enligt de aktiebolagsrättsliga kapitalskyddsreglerna (något som hävdats i doktrinen i anslutning till frågan om tidigare styrelseledamöters medansvar) finns inte; bolagets styrelse har ett eget ansvar i det hänseendet. En nytillträdd styrelse måste visserligen ges viss tid att sätta sig in i bolagets situation innan krav kan ställas på den att läka kapitalbristen eller se till att bolaget träder i likvidation (se NJA 2012 s. 858, p. 23) men det saknar betydelse för frågan om ansvaret för nya förpliktelser under ansvarsperioden. Den frågan förfogar bolagets styrelse över och för sådana förpliktelser blir de styrelsemedlemmar som då sitter i styrelsen medansvariga (samma rättsfall, p. 18). Ett medansvar även för en tidigare styrelsemedlem för en ny förpliktelse som denne saknat möjlighet att förhindra skulle innebära en orimlig ordning med hänsyn till den omvända bevisbörda som då gäller för att undgå betalningsansvar.

Mot denna bakgrund måste utgångspunkten och huvudregeln vara att den som utträtt ur styrelsen inte är medansvarig för därefter uppkomna förpliktelser för bolaget om bolaget efter utträdet alltjämt hade en styrelse, eller fick en sådan i samband med utträdet. En sådan ordning är också naturlig med hänsyn till vad som gäller för delägare i handelsbolag som avgår (jfr 2 kap. 22 § lagen om handelsbolag och enkla bolag).

Situationen är annorlunda om styrelseledamotens avgång innebär att bolaget ställs utan styrelse. I sådana fall bör medansvarsreglerna gälla fullt ut, och den avgångna styrelseledamoten alltså vara medansvarig för förpliktelser som bolaget därefter ikläder sig under ansvarsperioden. Den avgångna ledamoten kan då undkomma betalningsansvar genom att visa att han eller hon inte har varit försumlig.

Bedömningen i detta fall

IW avgick ur styrelsen i samband med ett ägarbyte. Den nya ägaren utsågs i samband därmed till ordinarie styrelseledamot. Bolaget hade därigenom en styrelse med ansvar för att aktiebolagslagens kapitalskyddsregler efterlevdes. Någon anledning att i IWs fall frångå huvudregeln om att en styrelseledamot som avgår under ansvarsperioden inte är ansvarig för senare uppkomna förpliktelser för bolaget har inte framkommit. IW är därmed inte ansvarig för de skulder som målet gäller.

Hovrättens domslut ska alltså fastställas. Jag är ense med majoriteten i fråga om rättegångskostnaderna.